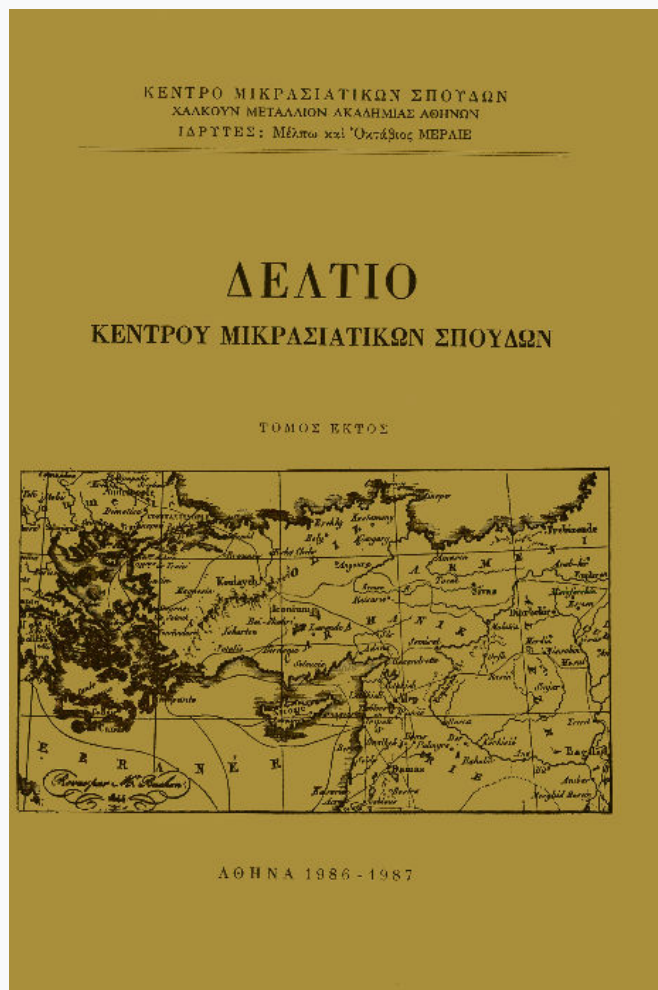

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 6 (1986)

Μνήμη Εμμανουήλ Τσαλίκου (1895-1985)

Ιωάννα Πετροπούλου

doi: [10.12681/deltiokms.124](https://doi.org/10.12681/deltiokms.124)

Copyright © 2015, Ιωάννα Πετροπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πετροπούλου Ι. (1986). Μνήμη Εμμανουήλ Τσαλίκου (1895-1985). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 6, 451-453. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.124>

ΜΝΗΜΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ

(1895 - 1985)

Γεννημένος στα τέλη του περασμένου αιώνα στο Ζιντζίντερε, τὰ Φλαβιανά, τῆς Καππαδοκίας, κράταγε ἀπὸ τὴ μακρὰ παράδοση τῶν Μικρασιατῶν, ἐκείνων τῶν λίγων πού, σὰν προεξάρχοντες τοῦ χοροῦ, διαφύλαξαν ἀκμαία συνείδηση καὶ καλλιέργησαν τὴ βαθειὰ γνώση τοῦ τόπου τους, ἔχοντας διαμορφωθεῖ μέσα στὴν περιρρέουσα τῶν τουρκόφωνων κοιτίδων.

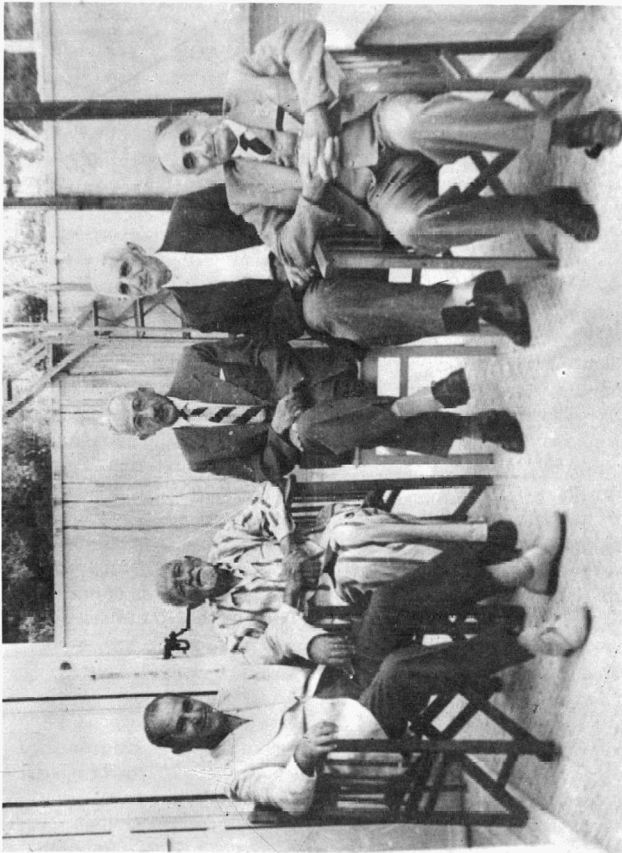
Ὁ ἴδιος ἔγραψε γιὰ τοὺς συντοπίτες του: «Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων πυκνοκατοικούμενοι περιοχαὶ τῆς τότε Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας δὲν εἶχον σχολεῖα, αὐτοί, ἀπὸ τὸ ἔτος 1792 εἶχον ἰδρύσει ἐλληνικὸν σχολεῖον. Ἀβοήθητοι ἔκοψαν τὸν ὀμφαλὸν τῶν μὲ τὰ ἴδια τῶν τὰ χέρια εἰς τὸ ἀπόκεντρον ἐκεῖνο μέρος».

Στενὸς συνεργάτης τῆς Μέλπως Μερλιέ, δούλεψε στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὴν «ἡρωικὴ ἐποχὴ», μὲ φλογερὴ αὐταπάρνηση, ἐθελοντῆς γιὰ πολλὰ χρόνια μαζί μὲ ἄλλους, γνώστες τῆς παλαιᾶς ἀραβικῆς ἢ καὶ τῶν καραμανλίδικων: Δαλλέζιο, Μαυροχαλυβίδη, Παντελίδη, Τουργούτη, Φωστέρη.

Ἀνῆκε σὲ μιὰ γενιὰ ὀριακῇ· θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι, κι ἂν ἀκόμα ἴσχυε πράγματι τὸ φαινόμενο τῆς ἀνακύκλησης στὴν ἱστορία – ἡ ζωὴ μιὰ ἀέναη ἐπανάληψη, κατὰ τίς κοινότοπες ἀντιλήψεις –, ἡ γενιὰ αὐτὴ, ἐξαίρεση στὸν κανόνα, θὰ παρέμενε πεισματικὰ μοναδική· τὰ ἱστορικὰ ὕλικά μὲ τὰ ὁποῖα πλάστηκε ἀπέρρεαν ἀπὸ ἓνα κατεξοχὴν ἀνεπανάληπτο σύνολο.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Τσαλικόγλου βίωσε τὴν μεγάλη τομὴ τῆς Καταστροφῆς, πρόλαβε νὰ πάρει εἶδηση τοῦ κόσμου πρὶν καὶ μετὰ. Ἐγνοία του, ἀπὸ κεῖ κι ὕστερα, στάθηκε νὰ μετατρέψει τὸ συγκινησιακὸ αὐτὸ φορτίο σὲ λόγῳ ἐπιστημονικὸ – ἐγχείρημα τοῦ ὁποίου τὴ σημασία μπορούμε σήμερα πὺδ καλὰ νὰ σταθμίσουμε, ἀποδίδοντάς του ἀκέραια τὴν ἀξία του.

Γιὰ ὅσους τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ, παρουσιαζε κάτι τὸ φαινομενικὰ ἀσυμβίβαστο: στίς προφορικές του διηγήσεις ξετύλιγε ἀργὰ ἀπὸ μέσα του, σὰν πακτωλός, ὅλες τίς ἱστορίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὁλόκληρης τῆς Ἀνατολῆς – ἦταν ἄλλωστε καὶ αὐτὸς κομμάτι τους. Ὁ ἴδιος πάλι, στὴν ἐπιστημονικὴ του ἐκφάνση, τιθασεύτηκε, «ἄκουσε» πρῶτα τὸ ὕλικο του, καὶ ἐπέλεξε ἓνα λιτὸ σχῆμα γιὰ νὰ ἐκφραστεῖ. Μὲ σεμνότητα, ἀκολούθησε τὴ δικὴ του μοναχικὴ ἀτραπὸ δηλώνοντάς αὐτοδίδακτος καὶ ἀποδύ-

Οι παλιοί συνεργάτες του Κέντρου. Διακρίνονται από άριστερά: Α. Κωστάκης, Χ. Τουργού-
της, Ε. Dalleggio, Γ. Μαυροχαλυβίδης, Ε. Τσαλίκωγλου. Η φωτογραφία έχει τραβηχτεί στο
στάδι του Χ. Τουργού-η, στην Άγια Παρασκευή (1955.)

θηκε στην μελέτη των κωδίκων με υποδειγματική σοβαρότητα· ἄς θυμηθούμε ἐδῶ τίς ἐργασίες πού δημοσίευσε γιά τὰ *Ἑκπαιδευτήρια τῆς Καισάρειας*, τὰ «Λαογραφικά τοῦ Ζιντζίντερέ», «Πότε ἐτουρκοφώνησε ἡ Καππαδοκία».

Θὰ ἦταν ἄδικο σέ παρόμοιο σημεῖωμα νά μὴ μνημονευτεῖ ἡ χάρις τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δακτυλικό του ἀποτύπωμα –ὅ,τι δηλαδὴ τὸν καθιστοῦσε ἀναντικατάστατο. Προικισμένος μὲ γενναιοδωρία ἀλλὰ καὶ ἀπέχοντας κάθε λογῆς πατερναλισμῶν, ἀντιμετώπισε τὴν εἴσοδο τῶν νεοτέρων στὸ πεδίο τῶν μικρασιολογικῶν ἀναζητήσεων μὲ εὐρυψυχία· δὲν εἶδε σ' αὐτὸ μιὰν ἀπειλή, ἀλλὰ τὴ συμβολὴ στὴν κοινὴ ὑπόθεση.

Ἡ ἱστορικὴ του αἴσθηση λειτουργοῦσε, ὀξύτατη, ὥς τὸν τελευταῖο καιρὸ πού τὸν ἐπισκεφτήκαμε στὸ ἐρημητήριό του. Κρατᾶμε αὐτὴ τὴν τελευταία εἰκόνα –ὄχι εἰκόνα θανάτου μὰ παλλόμενη ἀπὸ ζωὴ· στητός, γέρικη δρῦς, μᾶς μίλαγε μὲ πάθος, σὰ νὰ ἤθελε νὰ παραμείνει ἀγεφύρωτη ἡ ἀπόσταση πού τὸν χώριζε ἀπὸ τὸ τέλος. Ἐδειχνε στὸ τραπέζι του πάνω τὰ χαρτιά πού τὸν περίμεναν· ἀνάμεσά τους ἐκεῖνος, ἄπεφθος, μὲ ἐφηβικὸ ἐνθουσιασμό, σχεδίαζε νὰ ἀντικρούσει γραπτὰ κάποιον πού ἔγραψε κάτι λίγο λαθεμένο –γιά τὴν Καππαδοκία καὶ πάλι.

ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ